

Ирон æвзаджы бон
(День осетинского языка)

Бацатта кодта ирон æвзаджы хъомылгæнæг

Байсæгъуырты Маринаæ

Подготовила:

Воспитатель осетинского языка

Байсангурова М. К.

Гимн

Зæрин хур йæ тынтæ нывæнды фæлмæн
Нæ фыдæлты рагон уæзæгыл рæдауæй...
Арвы бын калы, фæрдыгау, тæмæн
Ирыстон йæ адæмты фарнæй.

Заманты тарæй æрттивы, зынгау,
Дæ уидаг – нæ ивгъуыд, нæ абон, нæ фидæн...
Барвæс нæ куывдыл, Хуыцæутты Хуыцау!
Уастырджи, ракас нæм, табу – Дæхицæн.

Кад æмæ радимæ фидæнмæ кæс
Амондæй абузæд, ронгау, дæ цард!
Амонд, мысайнагау, фидæнмæ хæсс!
Дæ кæстæр дын басгуыха кард æмæ уарзт!

Фæлтæрæй – фæлтæрмаæ фæцæуæд дæ фарн!
Рын æмæ сонæй дæ хизæд хъысмæт!
Хистæры намыс, кæстæры хсар –
Хурау дын царды цырагъдарæг уæнт!

Кад æмæ радимæ фидæнмæ кæс!
Фарнимæ абузæд, ронгау, дæ цард!
Амонд мысаинагæн адæмтæн хæсс!
Уастырджи, ракас нæм! Табу – Дæхицæн!

Фарн уæм бадзурæд нæ зынаргъ уазджытæ æмæ нæ зынаргъ ныййарджытæ!

Æгас нæм цæут нæ гыццыл хуртæ, амонджын бæрæгбонтæ уыл цæуæд.

Абон Ирыстон бæрæг кæны ирон æвзаг æмæ литературæйы бон. Ацы бон у иумæйаг бæрæгбон.

Алы адæймагæн дæр æрдзæй лæвæрд вæййы иу æвзаг, кæцы хуыйны мадæлон.

Нæ мадæлон æвзаг цæмæй бахъахъхъæнæм, уый бирæ аразгæ у бинонтæй. Нæ рагфыдæлтæ нæм мингай азты сæрты рæсугъдæй цы мадæлон æвзаг æрхæццæ кодтой, уый хъуамæ кæстæртæ дæр дард дæр царды рæсугъдæй хæссой, сæрыстыр дзы уой æмæ цæстыгагуыйау хъахъхъæной нæ удварны хæзнатæ, нæ рæсугъд æгъдæуттæ æмæ традицитæ.

Ирон æвзаджы бон, ацы бон цыма Ирыстоны йæ ирон цæсгом тынг дæр разыны, йæ ирон зæрдæ парахатдæрæй раргом вæййы, ахæм æнкъарæнтæ сæвзæры адæймагмæ. Ирон адæммæ бирæ кадджын бæрæгбæттæ ис. Алы бæрæгбонмæ дæр нæхи фæцæттæ кæнæм зæрдиагæй, фæлæ нын Ирон æвзаджы бон хъуамæ суа нæ кадджын дæр бæрæгбæттæй иу.

Ирон æвзаг æрмæст дзурыны фæрæз нæу, фæлæ у фыдæлтæй фæдзæхст хæзна, нацийы царды хос.

Абон нæ рæвдауæндон «Тымбылæг» - дæр йæхи бацæттæ кодта нæ ирон æвзаджы бæрæгбонмæ. Алы аз дæр æй бæрæг кæнæм.

(Нæ чысыл хуртæ радзурдысты нæ мадæлон æвзагыл æмдзæвгæтæ.)

1аг сывæллон:

Ирон æвзаг! Мæ зынджы хай, мæ арт!

Æрттив, æхсид æнусбонтæм æдасæй.

Дæ цæрайæ, дæ рухс æмæ дæ тавсæй

Цæрдзынæн æз æмæ хæрдзынæнæрд,

Дæ норст цæхæрæй равзæрдысты нарт,

Дæ фарны хъæр, дæ маст æмæ дæ уарзтæй

Нæхи Къостайæн сæнусон йæ цард.

2аг сывæллон:

Ирон æвзагæн иунаг бон куыд дæттут?

Куы нæ йын ысты мин азтæ дæр фаг!

Цæры ма уым нæ фыдæлты нæргæ дуг,

Нæ фидæнмæ дæр уый кæны фæндаг.

Æз та йæ уæдæ афтæ зæгъин абон:

Уæд алы бон дæр нæ взагæн йæ бон!

Уыдзанис уæд æвидигæ нæ амонд,
Йæ рухсæй ифтонг зæрдæ æмæ зонд.

Уадз абуха нæ горæтты, нæ хъæуты
Æхсæв уа, бон æхсæрдзæнау хъæрæй!
Ныхаса самау сомбоны фæлтæрты,
Æнæ уымæй ирон адæм дæр нæй.

Заг сывæллон

Ирон æвзаг, мæ рухс бæллиц, мæ цин дæ,
Ирон æвзаг – мæ судзгæ уарзт, мæ мæт!
Мæнæн ды амонд цардхæссæг æхсин дæ,
Цъæх арвы бын дын макуы уæд мæлæт!

4æм сывæллон:

Ирон æвзаг – нæ лирæ æмæ зард,
Нæ хох быдыр æмæ нæ уазæг.
Ирон адæмæн се стыр фарн, сæ ард.
Нæ къонайæн йæ зынг, йæ фæздæг...

Ирон хæдзар – хæдзарон дзулы тæф,
Къуыбыры цин, хуымоны – зарæг:
Нæ хъæбултæн сæ тугдадины цæф,
Фæдис заманы уартриу барæг.

Мæ зæрдæ къултыл бахойы йæхи –
Ирон лæг нал дзуры иронау.
Æндæр æвзæгтæй буц кæнæм нæхи,
Ирон та – абухгæ у, донау...

5æм сывæллон:

Не 'взаг – ирон лæджы царды бындур.
Не 'взагимæ ныл скæсы нæ хур.
Не 'взаг нæ цардæн у фидар гæнах!
Не 'взаг нæ къонайы судзгæ цырагъ.

Не 'взаг хæзнадон, бæркаджын къæбиц.
Не 'взаг – нæртон лæджы рагон бæллиц.
Не 'взаг – Васойы хъуыдыты цæхæр.
Не 'взаг у не 'гъдау, нæ амонды сæр.

Не 'взаг – нæ фыдæлты фарн æмæ кад.
Не 'взаг – нæ намыс нæ уыдзæн æгад.

6æм сывæллон:

Ирон æвзаг – нæ хæзнаты хæзна дæр,

Æвидигæ, æлутонау йæ тых.
Нæй махæн уымæй а зæххыл зынаргъ дæр,
Æнустæм у æнæмæлгæ хъæддых.

7æм сывæллон:

Ныууагътой нын нæ фыдæлтæ сæ фæстæ
Ирон æвзаг – нæ ныфс, нæ кад, нæ намыс.
Цæуы æнустæй мингай азтæй рæстæг,
Уæд дæр зæронд нæ дæ æмæ нæ хъавыс!

Уыддæ ды се 'взаг скифтæ 'мæ сæрмаэттæн,
Алантæ кой дæр дардмæ хъуыст дæ руаджы.
Дæ кад дын дардыл хъуысын кодтой нартæ
Лæгдзинадæй, уæздандзинадæй раджы!

Мах стæм ирæттæ æмæ хъуамæ уарзæм нæ райгуырæн зæхх. Ирыстоны урс сæр Хæхты æмæ цъæх Быдырты, дидинагкалаг Уыгæрдæнты æмæ æлутоны ад чи кæны, уыцы хæххон суадæтты. Ирыстоны цытджын æмæ кадджын Хистæрты.

Ныртæккæ уын уæ зæрдæтæ барухс кæндзыстæм «Ирыстон»-ы зарæгæй

«Мæ Ирыстон»

Цæй диссаг дæссаг, мæ Ирыстон,
Куыд адджын у дæ уынд.
Цæй зынаргъ дæ, мæ зæрдæйæн,
Куыд дын æй зæгъон, куыд?..

Куыд дын уарзын, дæ хуры скаст,
Сæууон æртæхты худт.
Дæ аллы хох, дæ аллы дзыхъ,
Мæ цин æмæ мæ уд.
Сабырдзинад дæ зæххыл уæд,
Дидин æфтау фæрнæй.
Мæ Ирыстон, зæххы цъарыл,
Дæуæй зынаргъ дæр нæй!

Абон нæ рæвдауæндонны хурты 'хсæн ис æртæ командæйы

- 1аг командæ «Иры дидинджытæ»
- 2аг командæ «Хуры тынтæ»
- 3аг командæ «Нанайы хъæбултæ»

(Хъуысы ирон музыка)

1аг командæ иууылдæр иумæ: Мах стæм «Иры дидинджытæ».

Капитан: Мах «Иры дидинджытæ стæм

Зарæм, кафæм, цинтæ уарæм.
Нæ зæрдыл нытуантæ зарæм.
Нæ цардмæ амонд мах хæссæм.

Заг командæ иууылдæр иумæ : Мах стæм «Хуры тынтæ».

Капитан: Мах стæм уæ хуртæ,
Уарзон дæр хъæбултæ.
Нæ дæсныйаг 'вдисæм мах,
Æмдзæгъд та кæнут сымах.

Заг командæ иууылдæр иумæ: Мах стæм «Нанайы хуртæ».

Капитан:Чи сты «Нанайы хуртæ» - мах, мах.
Чи сты уарзон дæр хъæбултæ – мах, мах.

Мах ныййарджытæн сæ удтæ,
Се 'стыр дæр хæзна - 'мæ цинтæ.

Хъомылгæнæг: Лæгæн зынаргъ куыннæ вæййынц
Йæ бинонтæ, йæ мад.
Лæгæн зынаргъ куыннæ вæййы
Йæ рæзгæ бонты цард!

Фæлæ уæддæр зæхх,
Дæуæн æмбал кæм и.
Дæуæн зæрдæйæн адджын дæр,
Зæгъ-ма мын, чи у, чи?!

Фыдыбæстæ, ныййарæг зæхх, райгуырæн уæзæг, мад, фыд, мадæлон æвзаг...
Цы у æнæ уыдонæй адæймаджы цард?

Абон мах æмбырд стæм, цæмæй равдисæм нæ тыхтæ, нæ хъарутæ, нæ
зонындзинæдтæ.

Иумæ ерыс кæнынц «Иры дидинджытæ», «Хуры тынтæ», æмæ «Нанайы
хуртæ».

Мæ зæрдæ уын зæгъы:

Сабитæ иумæ æрлæуут,
Иудзинад – ныфс æмæ фарн.
Иу хъуыды, иу фæнд куы нæ уат,
Къаддæр уæд хъуысдзæн уæ зард.

Хъуамæ уат айнæгау фидар,
Хæхтау кæрæдзимæ баст,
Алчидæр кадимæ фида,
Йе 'стыр хæс бæстæйы раз!

Хъомылгæнæг:Цæй уæдæ нæ зоннындзинæдтæ сбæрæг кæнæм.

- Нæ райгуырæн бæстæ цы хуыйны?
(Уæрæсе).
- Нæ чысыл райгуырæн бæстæ та куыд хуыйны?

(РЦИ-Алани, нæ чысыл Ирыстон).

- Нæ сæйраг горæт куыд хуыйны?
(Дзæуджыхъæу).
- Нæ горæты ном куыд хуыйны?
- Цавæр уынгтæ ис Æрыдоны?
(Ленины, Кировы, Къостайы, Толстойы, Лермонтовы æ.а.д.)
(Æрыдон)
- Чи цæры Цæгат Ирыстоны?
(Цæгат Ирыстоны цæры ирон адæм).
- Кæм цæрынц ирон адæм?
(Ирыстоны горæтты æмæ хъæуты)
- Нæ ирыстоны ирон адæм цавæр æвзагыл дзурынц?
(Ирон æвзагыл).

- Цал хуызæй арæст у Ирыстоны тырыса?
(Ирыстоны тырыса арæст у 3 хуызæй).
- Цы амонинц йæ æртæ хуызы?
(Урс хуыз у – удварны сыгъдæгдзинад,
Сырх хуыз у – лæгдзинад æвдисаг, тыхджын,
Бур хуыз у – бæркад).
- Цал къахыл лæууы ирон фынг?
(Ирон фынг лæууы æртæ къахыл)

- Цал чъирийы кувæм ирон фынгыл?
(æртæ).
- Цы амонинц?
(1аг – хурæн, 2аг – хурæн, 3аг – зæххæн).
- Ирон фынгыл цытæ вæййы?
(Æртæ чъирийы, æртæ æртæдзыгъон чъирийы, уыдоны сæрыл
физонæг æмæ бæгæныйы къус).

Чи радзурдзæн æртæ командæйæ фылдæр æмбисæндтæ?

Бирæ дзурынæй бирæ кусын – хуыздæр у.

Æнæ адæм цæраен нæй.

Мады рæвдыдæй адджын дæр ницы ис.

Чи нæ кусы, уый нæ хæры.

Мæгуыры зæрдæ фынтæй хъал.

Райгуыраен бæстæ ныййарæг мадау адджын.

Куыст зæрдæрухс у.

Бирæдзурæджы кад нæй.

Адæмимæ цæрын хъæуы.

Æнæ кусгæйæ цард нæй.

Мады рæвдыд ничи бафыста.

Бинонтæ æнгомæй фидауынц.

Иунæг мæгуыр у.

Фæллоу кæм уа, фарн дæр уым ис.

Лæг лæджы кæддæриддæр бахъæудзæн.
Æнæ куыстæй ницы ис.
Хуры разæй дæр лæг йæ сыхаджы фены.

Байхъусæм ма уæдæ, цымæ сабиты ныййарджытæ куыд арæхсынц
тагъддзуринагтæ дзурынмæ:

Чъиллон – биллон абана.
Хъыбыл хъæмп къахы.
Арв ныр ныннæрыди.
Дзæкъул – мæкъултæй æрбацауы.

Стыр бузныг.
Тынг рæсугъд сæххæст кодтат уæ хæс.

Рæсугъд у тынг рæсугъд нæ бæстæ,
Нæ Иры адæмæн æрдзæй.
Йæ уылæн, кадæгау йæ хæрзты,
Æркафут хонгæ кафт – фæрнæй.

Хонгæ

Дард дæр нæ зонындзинæдтæ бæрæг кæнæм командæты 'хсæн.
Зонд у сабийæн йæ ныфс.

Базонæм ма сын хынцинагтæй сæ дзуæппытæ: Чи раздæр сдара тырыса, уый дæтты
дзуапп.

- Къалиуыл бады æртæ цъиуы, иу ма сæм бафтыд. Цал цъиуы бады къалиуыл?
- Стъолыл уыдис дыууæ фæткъуыйы, Алан дзы иу бахордта. Цал фæткъуыйы ма
баззад стъолыл?
- Тæрхæгыл ис æхсæз чиныджы. Чиныгкæсæг дзы иу райста. Цал ма дзы баззад?
- Чыргъæды ис цыппар портийы. Хъомылгæнæг ма сæм иу ныппæрста. Цал
баисты портытæ?
- Нæ кærты зайы авд дидинаеджы. Иу дзы æртыдта нæ сыхаг. Цал дидинаеджы ма
зайы нæ кærты?
- Рæвдауæндоны хъазыдис цыппар сабийы. Иуы дзы йæ мад акодта, Цалæй ма
хъазынц сабитæ?

1

Цæмæн ма ис сисæн æвзагæй уæлдæр
Ирон æвзаг равзæрдис дисæн
Цæмæ кæнæм не 'взаг нæхæдæг дæлдæр
Æвзаг куы у удты æвдисæн.

Хуыгаты Мырзабег.

2

Йæ уарзтæн ивæн нæй лæгæн

Мæ уарзт дæр ивгæ нæу мæнæн
Кæм фæнды дæр цæрон
Уæддæр уыдзынæн æз ирон!

Балаты Тембол.

3

Ирон æвзаг нын баззæди Алантæй
Кæнæм йæ кадыл хъуамæ тох
Цæмæй нæ сомбоны кæстæртæй
Ирон дзырд макуы 'рцæуа рох.

4

Дунейы тæккæ стырдæр хæрзтæн
У сæ хуыздæр мадæлон æвзаг.
Чи йæм кæсы иунæг боны цæстæй
У гъе уый нæ адæмы ызнаг.
Цæгæраты Гиго.

5

Сты зонды уацхæссæг æппæт дунейы 'взæгтæ
Нæ дзы 'взары хæстæг æмæ дарддаг
Фæлæ ныххойы зæрдæйы къæсæртæ
Æрмæстдæр ды, мæ мадæлон æвзаг!

Астемыраты Изетæ.

6

Ис æвзагæй нал дзурæм иронау
Ис хъæбулæй не 'взаг у æвæд
Стыр уырысæн нал хизæм йæ ронæй
Удæй ма куыд уæм ирæттæ уæд?

Къадзаты Станислав.

7

Сæрыстырæй нæхи ирон куы хонæм
Уæд не 'взагыл куыд ауыгътам нæ къух?
Æви, мыййаг æй нал хæссæм нæ сæрма
Уырыссагау цæмæ дзурæм æдзух?

8

Мæлæн дын нæй нæ фыдæлтæ æвзаг
Дæ зæронд мад у ацы зæххы къори.
Æмæ куы сæфа ма зæгъæд ызнаг
Дæуимæ сæфы дунейы истории.

9

Худинаг уæм нæ кæсы
Æнцад бадын фыддæрагæн
Иу уæ куы нæ тæрсы

Фесæфынæй Иры æвзагæн

Гæдиаты Секъа.

10

Дæ мады æвзагыл
Кæд дзурыс, кæд зарыс,
Дæ фыдгул ызнагæн
Йæ сау зæрдæ марыс.

Кæд рохæй ыскуыдта
Дæ мады æвзаг, -
Йæ къах дыл æркъуырда
Дæ фыдгул ызнаг!

Æмдзæвгæ «Ирон фæндыр»

Ирон фæндыр нын баззæди фыдæлтæй,
У махæн та нæ хæзнаты хуыздæр.
Ирон фæндыр... Рæсугъд зæрдæйы фæндтæй
Уый равзæрди, уый райгуырди кæддæр.

Æнæ фæндыр нæ фидауы Ирыстон,
Æнæ фæндыр магуырдаер кæны зæхх.
Фæндырдзæгъдæг, дæ цагъдмæ дын ныхъхъуыстон,
О, исты мын йæ цины зæлтæй зæгъ!

Зарæг «Цины бæрæгбон»(Илурты Р.)

Цины бæрæгбон æрцыди йæ рады,
Фæндыры буц зæлтæ айзæлынц дардыл.
Дзыллæты кадæй, адæмы фарнæй,
Дуне рæсугъд дæр кæны.
Царды æгъдауæй, цины рæдауæй,
Базыдтам абон цæрын.

Зарæм мах абон зæрдæбуцæй зарæм,
Цинтæ кæрæдзийæн рухс ронгау дарæм.
Курæм хуыцауттæй æмæ йæ зæдтæй,
Амонды цардмæ фæндаг.
Хурау æргом у, хурау бæрзонд у
Махæн нæ зæрдæйы уаг.

Абон бæрæгбон у цины бæрæгбон,
Курæм Хуыцауттæй мах Ираен цæрæнбон.
Иры хъæбултæ амонды хуртæ
Хистæрты фæндæй цæрæнт.
Хуры дæлбазыр базонаед уарзын
Амонджын алкаед дæр уæд.

Хъæлдзæг бæрæгбон у цины бæрæгбон,
Фехъуысæд хистæртæм абон нæ фæндон.
Иры хистæртæ тынг бирæ азты,
Фарны хъуыддæгтæ кæнут.
Кæстæрты хурæй уыдон рæвдыдæй,
Арфæйаг алкаед дæр ут.

Цины бæрæгбон ныззылди йæ рады,
Фæндыры буц зæлтæ айзæлынц дардыл.
Курæм Хуыцауттæй Иры дзыллæтæн
Арфæйаг царды бærкад.
Царды хæрзæгæн Иры уæзæгæн
Стыр Хуыцау цардамонд ратт.

Курæм Хуыцауттæй Иры дзыллæтæн
Арфæйаг царды бærкад.
Царды хæрзæгæн Иры уæзæгæн
Стыр Хуыцау цардамонд ратт.

Нæ зынаргъ ныййарджытæ, ныр та нæ сывæллæтты уыци – уыцитæн
дзуæппытæ раттут:

- Доны райгуырды, афтæмæй донæй тæрсы. (Цæхх).
- Сау дæн, фæлæ халон нæ дæн.
Урс дæн, фæлæ цыхт нæ дæн. (Булкъ).
- Нæ уæлхæдзар – уæливых . (Мæй).
- Адæймаджы æмцыд чи кæны. (Иæ аууæн).

Байхъусут нæм буц уазджытæ
Кæнæм уын хъæлдзæг зарджытæ
Нæ Иры хуртæй бирæтæ
Сæхи нæ хонынц ирæттæ.

Уарди рæсугъд у – Уалдзæджы
Не 'взаг та аздад сатæджы

Зæрдæты рухс æм бауадзæм

Фарнимæ йын кад саразæм.

Абон нæ равдыст кæронмæ æрхæццæ. Нæ зæрдæ уын зæгъы æшпæты фыццаг æнæниздинад. Стыр Хуыцаумæ ис бирæ хорздзинæдтæ æмæ уыцы хорздзинæдтæй хайджын ут. Рæсугъд фæндæгтыл цæут. Иннæ аз та ахæм рæсугъд уалдзыгон боны куыд фембæлæм.

Стыр бузныгæй уæ базадыстæм кæй сæмбæлдыстут нæ равдысты. Ирон æвзаг цæрæд æнустæм, тыхджынай – тыхджын дæр кæнæд æмæ йын фесæфæн макуы уæд.

